

Marijan Vugdelija

ZLI VINOGRADARI Mt 21,33–46

Tu prisodobu donose sva tri sinoptička evanđelja (Mt 21,33–46; Mk 12,1–12; Lk 20,9–19). Susrećemo je također i u Tominu evanđelju (log. 65). Međutim, jedino se kod Mateja radi o prispodobi o Kraljevstvu; samo on izričito poistovjećuje vinograd s kraljevstvom Božjim (21,43). Matej je, dakle, protumačio prisodobu u smislu da je kraljevstvo Božje bilo povjereno zakupnicima. Na taj način on i na ovom mjestu svodi pouku prispodobe na zajednički nazivnik cijelog evanđelja: kraljevstvo Božje¹ Sam zaključni položaj logiona 21,43 i činjenica da se nalazi samo u Mateja pokazuju jasno da je Mt vidio baš tu poantu te prispodobe. Opravdano je, stoga, uzeti taj logion kao ključ tumačenja cijele prispodobe². Na temelju literarne analize i egzegeze naše prispodobe nastojat ćemo iznijeti Matejevo shvaćanje Kraljevstva i čovjekovu obvezu da donosi plodove tog Kraljevstva; drugim riječima, nastojat ćemo odrediti odnos između nazočnog Kraljevstva i čovjekova djelovanja.

I. Literarna analiza

1. Autentičnost prispodobe

Mnogi moderni bibličari osporavaju da naša prispodoba potječe izravno od Isusa. Oni je drže „alegorijskim tumačenjem povijesti spasenja koje je nastalo u krilu prve Crkve”.³ To svoje stajalište opravdavaju alegorijskim karakterom naše prispodobe, nevjerovatnošću njezina sadržaja i, na poseban način, činjenicom što u njoj Isus tvrdi da je Sin Božji i prokazuje svoju smrt na Golgoti.

1) O kraljevstvu Božjem kao središnjoj temi Matejeva evanđelja, vidi: M. VUGDELIJA, *Pastoralni aspekti Besjeda u prisodobama (Mt 13,1–52)*, Zagreb 1985, s. 29–37.

2) Tako s pravom A. KRETZER, *Die Herrschaft der Himmel und die Söhne des Reiches* (Echter KBW Verlag), Würzburg 1971, s.159; W. TRILLING, *Das wahre Israel* (St ANT 10), München 1964, s. 60.

3) W. KÜMMEL, *Verheissung und Erfüllung* (ATHANT 6), Zürich 1956, s. 75: „aus der Urgemeinde stammende allegorische Deutung der Heilsgeschichte”; usp. H.O. STECK, *Israel und das gewaltsame Geschick der Propheten* (Wmant 23), Neukirchen 1967, s.269–273; W.E.BUNDY, *Jesus and the first three Gospels*, Cambridge 1955, s.436.

Nesumnjivo je da naša prispodoba poprima alegorijski karakter u nekim svojim dijelovima; ona je, kako to ispravno napisala Lagrange, „alegorijska prispodoba”⁴: Gospodar je vinograda Bog, Sin je Isus, zakupnici su židovski vođe ili cijeli izabrani narod, sluge su starozavjetni proroci. Međutim, valja priznati da nikakvo alegorijsko značenje nemaju: ograda, tijesak, kula, odlazak vlasnika i mnogi drugi detalji⁵; ukratko, prispodoba nije nastala kao čista alegorija⁶, nego kao prispodoba s alegorijskim elementima⁷. Ako je to tako, onda se alegorizam ne može uzeti kao argumenat protiv isusovske autentičnosti naše prispodobe, osim da se drži da Isus nikada nije upotrebljavao alegorijske elemente u svom povijedanju, što je neodrživo⁸.

S druge strane, osporavatelji autentičnosti tvrde da se u stvarnom životu ne bi ni Gospodar ni sluge ponašali tako kako je to opisano u prispodobi⁹. Istina je da prispodoba sadrži mnoge paradoksalne elemente. Među te treba ubrojiti u prvom redu neshvatljivu strpljivost i slabost Gospodara vinograda; naime, on šalje iz godine u godinu nove sluge i konačno, unatoč negativnom iskustvu koje je imao, stavlja na kocku i život svoga sina. Međutim, treba reći da se ti paradoksalni elementi, koji su tuđi našoj uobičajenoj ljudskoj događajnosti, nalaze i u zagarantiranim Isusovim prispodobama (usp. Mt 20,1–16; 22,1–10). Služeći se tom tehnikom prelaženja granice uobičajenog, Isus plastično ocrtava „Božje djelovanje u povijesti, koje je često nedostupno ljudskoj misli”¹⁰; u našem konkretnom slučaju, opisuje se čudesna Božja strpljivost i podnošljivost u vezi s njegovim nevjernim narodom i njegovim vođama. Ako je naša prispodoba nešto više od drugih modelirana na toj religioznoj stvarnosti, to još nije valjan razlog za nijekanje njezine isusovske autentičnosti.

Drugi autori, sve i priznajući da je Isus upotrebljavao prigodimice alegorijski način govora, ne mogu prihvatiti da se Isus predstavio židovskim poglavcima kao Sin. Međutim, ni sama činjenica da Isus tu aludira na svoje sinovstvo i smrt,

4) M.J.LAGRANGE, *Évangile selon saint Matthieu* (Études Bibliques), Paris 1948, s. 311; usp. C.E.CARLSTON, *The Parables of the Triple Tradition*, Philadelphia 1975, s.186 sl.

5) Čak ni alegorijsko značenje vinograda nije konzistentno. Dok na polaznoj točki vinograd predstavlja Izrael, kasnije se prelazi na zakupnike kao sliku Izraela.

6) Protivno tvrdnji A. JÜLICHERA, *Die Gleichnisreden Jesu I-II*, Darmstadt 1963, s. 385–406 i L. ALGISIA, *Gesù e le sue parabole*, Torino 1963, s. 143.

7) Usp. C. H. DODD, *The Parables of the Kingdom*, London 1961, s. 124; J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 80 sl.

8) Usp. X.LEON-DUFOUR, *Études d'Évangile* (Editions du Seuil), Paris 1965, s. 314; A. GEORGE, DSB 6(1960)1169; L.SABOURIN, *Il Vangelo di Matteo* (EP), I-II, Marino 1976 i 1977, ovdje II, s. 705.

9) Ipak treba reći da opisani događaji, ako ih se smjesti u kontekst ondašnjih socijalnih prilika u Galileji, poprimaju izvjesnu stvarnu podlogu, barem toliko koliko je potrebno da bismo mogli govoriti o prispodobi (usp. H. KAHLEFELD, *Gleichnisse und Lehrstücke im Evangelium*, Frankfurt a. Main 1965, s.83; J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 72–74; J. SCHMID, *L'Évangile secondo Marco – Morcelliana –*, Brescia 1966, s.290).

10) J. SCHMID, *Marco*, s.295. Usp. J. DUPONT, *Pourquoi des paraboles?* (Les éditions du Cerf), Paris 1977, s.94 sl.

ne sili nas nužno da tu mislimo na tvorevinu teologije prve Crkve ako imamo u vidu autentične Isusove izjave u kojima se očituje njegova svijest o Božjem sinovstvu i predznanje o skorom mučeništvu. Naprotiv, prikazivanje koje stavlja sinovljevu smrt na istu razinu sa smrću slugu, razlikujući je samo u intenzitetu zloće, i koje ne spominje uskrsnuća¹¹, protivno je od onoga što bi se očekivalo u teološkoj tvorevini prve kršćanske zajednice. Iz svih tih opažanja proizlazi da naša prispodoba, barem u svom temeljnom obliku, ne sadrži ništa što bi se protivilo Isusovu učenju, tj. što se ne bi moglo pripisati Isusu¹².

2. Sinoptičko uspoređenje

Našu prispodobu donose sva tri sinoptika, i to u istom kontekstu. Susrećemo je i u Tominu evanđelju (log. 65). Usporedit ćemo sada sve te verzije, ne s ciljem da minuciozno rekonstruiramo njezin isusovski oblik, nego da bismo lakše mogli izdvojiti posebne Matejeve tendencije i naglaske u njezinom sadašnjem obliku. Osvrnut ćemo se samo na najvažnije razlike, koje mogu biti stvarno korisne za naše istraživanje¹³.

Tekst prispodobe u Tominu evanđelju (log. 65) znatno je kraći od teksta u sinopticima. Tomina verzija prispodobe, naime, ne sadrži finalnog dijaloga sinoptičkih verzija (Mt 21,40–46); nedostaje joj, dakle, motiv osвете vlasnika protiv zlih zakupnika, citat iz Ps 118 i reakcija poglavara naroda protiv Isusa. Prispodoba tu završava jednostavno smaknućem Sina. Znači da je glavni cilj prispodobe, u tom izdanju, da stavi na vidjelo sudbinu slugu i Sina, koju su oni doživjeli sa strane zakupnika. Uzevši da se sa smrću Sina prispodoba završava i dostiže svoj vrhunac, tu se upravo treba nalaziti i poanta te pripovijesti. Dakle, Isus tu „želi navijestiti, na prekriven način, svoju smrt za koju osjeća da se približava“¹⁴. Uzevši u obzir činjenicu da se taj temeljni oblik nalazi u sve četiri verzije i da se finalni dijalog kod sinoptika (Mt 21,40–46 i par.) očituje kao kasniji dodatak, mnogi ozbiljni bibličari uzimaju upravo taj kratki oblik kao polaznu točku naše današnje prispodobe¹⁵. I mi ćemo, stoga, poći od te jezgre pri izdvajanju Matejevih redakcijskih zahvata u njegovoj verziji prispodobe.

11) Uskrsnuće se spominje tek u nadodanim recima (Mt 21,42 sl.; Mk 12, 10 sl), u kojima evanđelisti žele istaći i pozitivnu vrijednost Isusove smrti (usp. L. SABOURIN, *Matteo II*, s.881; J. SCHMID, *Marco*, s.296).

12) E. LOHMEYER, *Das Evangelium nach Matthäus* (KEK), Göttingen 1967, s. 249; usp. X. LEON-DUFOUR, *La parabole des vigneronn homicides*, u: *Études*, s.315–327; L. SABOURIN, *Matteo II*, s.880 sl.; W. TRILLING, *Israel*, s.55–65.

13) Za detaljnu analizu naše prispodobe pod tim vidom, vidi: J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s.67–75; E. LOHMEYER, *Matthäus*, s.312–315; M. SABBE (ur.), *L'Évangile selon Marc. Tradition et rédaction* (Bibl ETL 34), Gembloux 1974, s.203–219; M. HUBAUT, *La parabole des vigneronn homicides*, u: *Cah RB* 16(1976) 67–95.

14) P. BENOIT–M.E. BOISMARD, *Synopse des quatre évangiles en français, II*, Paris 1972 p. 281; usp. J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s.70; A. KRETZER, *Herrschaft*, s.171.

15) Tako P. BENOIT–M.E. BOISMARD, *Synopse, II* p.281; W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s. 461; J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s.72.

r. 33— Elementi koje je sadržavao prvotni jednostavni oblik prispodobe bili su vrlo prikladni za razvoj u alegorijskom smislu. Tema vinograda, npr., evocirala je odmah za jednog Židova izabrani narod (usp. Iz 5,1–7; Hoš 10,1; Jr 5,10; 12,10; Ez 15,1–8; 17,3–10). U stvari Mt 21,33 i Mk 12,1, za razliku od Luke i Tomina evanđelja, uveli su u svojim proširenjima izričito citat Iz 5,2¹⁶. Kada je jednom taj korak bio napravljen, on je povlačio za sobom alegoriziranje i drugih elemenata. Na taj se način prvotna prispodoba razvila u prispodobu s alegorijskim elementima: vinograd je predstavljao izabrani narod (usp. Iz 5,7), gospodar vinograda Boga, a sin Isusa.

r. 34–36 — U usporedbi s paralelnim tekstom kod Mk (12,2–5) i Lk (20, 10–12) kod Mateja ovdje dolaze jače do izražaja alegorijske tendencije. Dok u Markovoj i Lukinoj verziji gospodar šalje tri sluge, jednoga za drugim, Mt govori o dvije grupe slugu koje Gospodar šalje vinogradarima. To grupiranje poslanika u samo dvije skupine (Mt 21,34.36), njihovo označavanje sa „svoje sluge” i činjenica da su neki od njih bili kamenovani, potiču nas da tu mislimo na proroke koje su pripadnici Izraela maltretirali i ubijali. Ta pretpostavka ima potporu i u Mt 23, 29–37, gdje se farizeji označavaju kao „sinovi onih koji su ubijali proroke” (r. 31), ukoliko i oni ubijaju i progone proroke i kršćanske pismoznance (r. 34), kamenuju Božje poslanike (r. 37)¹⁷.

r. 39 — Proces alegoriziranja očituje se kod Mateja i Luke u njihovu opisu sudbine Gospodareva Sina. Po Marku, njega ubijaju unutar vinograda (12,8), i potom njegovo tijelo izbacuju van; tu još nema izričite aluzije na događaje Isusove muke i smrti. Kod Mateja i Luke, naprotiv, Sina najprije izbacuju van grada, i potom ga ubijaju (Mt 21,39; Lk 20,15). Po svoj vjerojatnosti dva evanđelista su tom preinakom nastojala uskladiti prispodobu s povijesnim činjenicama iz završnog čina Isusova života (usp. Iv 19,17; Heb 13,12s)¹⁸.

r. 40–41 — Uvođenje citata Iz 5,2 u prispodobu (Mt 21,33), odrazilo se i na njezinoj daljnjoj preformulaciji. Po toj Izaijinoj pjesmi vinograd nije odgovorio na očekivane nade svog Gospodara (Iz 5,2c); jer je uza svu Božju brižnost i ljubav prema njemu ostao neplodan, Bog će od njega dići ruke (r. 5–6 i 8–24). U vidu te izaijanske perspektive prvotni oblik prispodobe bio je kompletiran; pod tim utjecajem uvedeno je pitanje: „što će učiniti Gospodar vinograda s tim vinogradarima?” (Mt 21,40 i par.), koje je očito bilo modelirano na riječima Iz 5,5: „No, sad ću vam reći što ću učiniti od svog vinograda”. Iza toga slijedi osuda vinogradara: „Opake će nemilo pogubiti” (Mt 21,41 i par.; usp. Iz 5,25) i predanje vinogra-

16) Za drugotni karakter toga elementa, vidi: W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s.461; W. KÜMMEL, *Verheissung*, s. 75.

17) Za redakciju Mt 23,29–36 (Lk 11,47–51) i 23,37–39, vidi: H. O. STECK, *Israel*, s. 26–50.

18) Usp. D.DAUBE, *The New Testament and Rabbinic Judaism* (JLCR), London 1956, s.302; B. M. METZGER, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, London 1971, s.57; K. H. SCHELKLE, *Die Passion Jesu in der Verkündigung des Neuen Testaments*, Heidelberg 1949, s.61 b.6; W.TRILLING, *Israel*, s.57.

da „drugim vinogradarima” (Mt 21,41 par.). Međutim, dok kod Mk (12,9) i Lk (20,16b) tu presudu izgovara sam Isus, Mt je stavlja u usta slušateljima, koji na taj način sami sebi izriču osudu¹⁹. Nadalje, za razliku od Marka i Luke, u Matejevu odgovoru izričito se kaže da će ti drugi vinogradari „donositi urod u svoje vrijeme” (21,41). Očito je da je taj motiv „donošenja plodova” bio odlučan čimbenik u Matejevoj redakciji prispodobe; naime, dok taj motiv dolazi kod Mk (12,2) i Lk (20,10) samo jedanput, u Matejevoj verziji ga susrećemo četiri puta, i to na ključnim točkama prispodobe u recima: 34a, 34b, 41 i 43.

r. 42 i 44 – Dok je prispodoba u svom prvotnom obliku naviještala samo Isusovu smrt, kako smo prethodno istakli, sinoptici su u svojim verzijama citiranjem Ps 118,22s evocirali i njegov trijumf nakon smrti: on postaje „ugaoni kamen” novog zdanja, novog naroda Božjeg, koji se ovdje shvaća kao Božja građevina (usp. 16,18)²⁰. Na taj se način već iznosi na vidjelo pozitivna vrijednost Isusove smrti²¹.

Bibličari se još uvijek spore o tome da li r. 44 pripada Matejevu originalnom tekstu. Dok J. Jeremias, G. Strecker, R. Swales i drugi priznaju njegovu matejevsku autentičnost,²² J. Schmid, W. Trilling i G. Bornkamm²³ drže da je to kasniji dodatak Matejevu tekstu pod utjecajem Luke (20,18). Ovi potonji autori stajalište opravdavaju ne samo kolebljivošću rukopisa nego i neprirodnim položajem toga retka, tj. njegovom odijeljenošću od r.42 na koji bi se trebao logički nadovezivati²⁴. Upravo zbog te nemogućnosti da se sa sigurnošću utvrdi njegova pripadnost ili nepripadnost Mateju, kritička ga izdanja obično ostavljaju u tekstu, ali ga uvijek stave u zagrade²⁵.

r. 43 – Apsolutno novi elemenat u Matejevoj verziji prispodobe, u odnosu na druge verzije, jest izričito uvođenje pojma kraljevstva Božjega u tekst (Mt 21,43). To je, bez ikakve sumnje, Matejev dodatak originalnoj prispodobi. Da li

19) Usp. J.SCHMID, *L'Evangelo secondo Matteo* (Morcelliana), Brescia 1976, s.394. Matej se tom tehnikom služi i na drugim mjestima (vidi: Mt 21,31; 27,25).

20) To povezivanje dviju slika, tj. nasada i građevine, za označavanje Božjega naroda susrećemo već u Jer 1,10 i u kumranskoj literaturi (I QS, VIII, 5).

21) Prva Crkva upotrebljavala je često Ps 118, što bjelodano potvrđuju Dj 4,11 i 1 Pt 2,4–8, gdje se pojavljuje pojam Krista „ugaonog kamena”. Očito je, međutim, da naša prispodoba nije prirodni i prikladni kontekst za taj citat; u njemu, naime, naglasak stoji na rehabilitaciji Sina putem uskrsnuća, na što nas ništa ne upućuje u korpusu prispodobe.

22) J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 75, posebno b. 3; G. STRECKER, *Weg*, s. 110 sl.; R. SWALES, *L'arrière-fond scripturaire de Mt 21,43 et son lien avec Mt 21,44*. u: NTS 6(1959–60)310–313. Ti autori naglašavaju u ovom kontekstu da rukopisi: D, it, sy, 8, koji ga ne donose, nisu još dostatan razlog da se njegova autentičnost stavi u sumnju.

23) *Matteo*, s. 396; *Israel*, s. 57; ThWNT, IV, s. 284 b.7.

24) Dok u Lk ta dva retka dolaze zajedno, u Mateja je njihov susljed prekinut umetanjem r. 43. J. Jeremias drži da je taj raspored plod Matejeva redakcijskog rada: on na taj način želi ocrtati put od razrušenja Jeruzalema (21,41), osnivanja Crkve pogana (21,43) pa do konačnog suda (21,44). Međutim, treba reći da se problem suda stavlja u prvi plan tek u sljedećoj prispodobi (Mt 22,1–14).

25) Tako E.NESTLE–K.ALAND, *Novum Testamentum graece et latine*, Stuttgart 221962, s. 58; B. M. METZGER, *A. Textual Commentary*, s. 58..

je on sam formulirao taj tekst ili ga je već našao gotova u predaji, o tome nemamo sigurnih dokaza. Dok jedan dio egzegeta, na osnovi matejevskih značajki toga teksta, prepoznaje u njemu Matejevu tvorevinu²⁶, drugi drže, polazeći posebno od uporabe izraza „kraljevstvo Božje” umjesto uobičajenoga Matejeva pojma „kraljevstvo nebesko”, da ga je Mt našao u predaji²⁷. Kako za cilj našeg istraživanja rješenje tog problema nema nikakve stvarne važnosti, mi ga i dalje ostavljamo otvorena.

Očito je da Mt u ovom našem retku eksplicira smisao r. 41: kraljevstvo će se Božje oduzeti izabranom narodu i dat će se jednom drugom narodu koji će donositi njegove plodove. Na taj način on dešifrira „vinograd”, koji se spominje u r. 33 i 41, kao kraljevstvo Božje. Iz samoga zaključnog položaja našeg retka u prispodobi i iz činjenice da se u njemu nalazi Matejevo vlastito tumačenje naše prispodobe proizlazi da se upravo tu nalazi poanta te pripovijesti u Matejevoj verziji. Dakle, glavna pouka prispodobe gravitira oko pojma kraljevstva Božjega i obveze donošenja njegovih plodova.

r. 45 – 46 – Tim recima Matej uokviruje prispodobu; poblize označuje slušatelje kojima je prispodoba bila upravljena (glavari svećenički i farizeji) i opisuje njihovu reakciju („tražili su da ga uhvate”). Ponešto drukčijim riječima istu stvar kažu i druga dva sinoptika (Mk 12,12; Lk 20,19).

S kasnijim dodacima i preinakama, koje smo gore istakli, prvotna je prispodoba poprimila mnoge alegorijske elemente. Sasvim je jasno da ona u sadašnjem obliku opisuje odvijanje Božjega spasonosnog plana koji je dostigao svoj vrhunac u poslanju Sina i negativni odgovor izabranog naroda na Božje povijesno-spasonosne inicijative. Kazna koja je taj narod zbog toga zadesila služi novim vinogradarima kao opomena da se drukčije ponesu prema daru nazočnoga Božjeg kraljevstva.

II. Egzegeza

U Matejevoj se verziji prispodoba strukturira na slijedeći način: iznajmljenje kraljevstva Božjega (21,33), nedonošenje plodova Kraljevstva (21,34–39), kazna neproduktivnih zakupnika (21,40–44) i okvirni završetak (21,45–46). Svaki od tih momenata ukratko ćemo egzegetirati u vidu rješavanja našega početnog problema, tj. određivanja odnosa između nazočnoga Božjeg kraljevstva i etike.

26) W. KÜMMEL, *Verheissung*, s.47 b. 11; E.LOHMEYER, *Matthaus*, s. 315; T. W. MANSON, *The Sayings of Jesus as recorded in the Gospels according to St. Matthew and St. Luke*, London 1949, s.224; W. TRILLING, *Israel*, s. 60.

27) J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 65 b. 2; W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s. 463; G. STRECKER, *Weg*, s. 169 b. 4. Dok E.Lohmeyer drži da to tumačenje „potječe od jedne zajednice koja je, živeći u židovskom narodu, sebe prepoznala kao pravi eshatološki Izrael” (*Matthaus*, s. 315), J.R. Dillon smatra radije da je njezino izvorište bila krsna pareneza (*Towards*, s. 34–37).

1. Iznajmljivanje Kraljevstva (Mt 21,33)

I u ovoj prisporodbi Mt govori o „domaćinu” (aikodespótes), omiljenom i učestalom pojmu u njegovim prisporodobama o Kraljevstvu (13,27.37; 20,1.11). Jednako kao i u Mt 20,1.11, naš termin i u ovoj prisporodbi služi kao naslov za Boga, što sasvim nedvosmisleno proizlazi iz cijelog konteksta prisporodbe i posebno iz Izajijina citata u našem retku. Naime, izričiti priziv na Iz 5,1 (LXX) pokazuje sasvim jasno da ovdje nije riječ o nekakvom zemaljskom domaćinu i njegovu vinogradu, nego o Bogu i Izraelu; u stvari kod Iz 5,1–7, a i inače u SZ-tu, vinograd je slika izabranog naroda koji je Bog zasadio i za koji se brinuo brižnom ljubavlju. Premda svi detalji iz Iz 5,1, kojega Mt ovdje citira, nemaju alegorijske protuvrijednosti na religioznoj razini, ipak svi oni ističu izvanrednu Božju ljubav prema njegovu narodu²⁸. Upravo jer je taj narod unatoč svim tim iskazima Božje ljubavi prema njemu ostao neplodan, Izaija mu proriče propast. U toj Izajijinoj pjesmi, dakle, sadnja vinograda i briga oko njega simbolizira izabranje izraelskog naroda i sve druge spasonosne Božje zahvate u korist Izraela. Tu istu stvarnost Mt u našoj prisporodbi (21,43) naziva kraljevstvom Božjim i time potvrđuje njegovu nazočnost već i u povijesti izabranog naroda²⁹. U tom smislu shvaća kraljevstvo Božje i Sifre Pnz 33,2, kad piše: „Četiri puta je zasjalo kraljevstvo Božje; u Egiptu, pri davanju zakona . . .”.

Premda je Izajijina pjesma o vinogradu (5,1–7) poslužila kao polazište našoj pripovijesti, ipak se Isusova prisporodba razvila u drugom smjeru. To novo usmjerenje dolazi na vidjelo i u tome što se u evanđeoskoj prisporodbi vinograd iznajmljuje. Nadalje, u Isusovoj prisporodbi vinograd nije više Izrael, nego kraljevstvo Božje (21,43)³⁰. To je Kraljevstvo bilo iznajmljeno vinogradarima (=Izraelu), veli nam Mt u svom tumačenju prisporodbe.

2. Nedonošenje plodova

(1) Poslanje slugu: 21,34–36— Nazočnost Božjeg kraljevstva u Izraelu, to je isto što i spasonosni Božji zahvati u korist toga naroda, obvezivala je taj narod da se pokaže dostojnim toga dara, da svojim stavom i životom dokaže da je spašeni i objavom obogaćeni narod; drugim riječima, od tog se naroda tražilo da donosi plodove Kraljevstva, tj. plodove koji proistječu iz izabranja i življenja volje Božje na način kako je ona bila objavljena u staroj ekonomiji spasenja³¹. Međutim, ti prvi zakupnici Kraljevstva pokazali su se neproduktivnima; njihova ne-

28) Usp. O da SPINETOLI, *Matteo. Commento al „Vangelo della Chiesa”* (Cittadella editrice), Perugia 1977, s. 518; V. TAYLOR, *The Gospel according to St. Mark* (The Macmillan Press LTD), London 1977, s. 473; TOB (=Traduction Oecumenique de la Bible), *Nouveau Testament*, Paris 1977, s. 101 b. i. Očito da ni odlazak domaćina nema protuvrijednosti na religioznoj razini, nego tvori samo premisu za razvijanje pripovijesti, tj. uvjetuje slanje slugu i Sina.

29) Usp. A. KRETZER, *Herrschaft*, s. 37–39; J. SCHMID, *Matteo*, s. 395.

30) Vidi X. LEON-DUFOUR, *Etudes*, s. 329.

31) W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s. 462.

plodnost očitovala se u odbijanju proročkih pouka i u maltretiranju i ubijanju tih Božjih poslanika³². Na taj način oni su se iznevjerili Savezu.

(2) Poslanje Sina: 21,37–39— Strpljivost i ljubav Gospodara vinograda prema tim neproduktivnim vinogradarima dostigla je svoj vrhunac poslanjem Sina. Jednako je tako i zloća tih neproduktivnih zakupnika kulminirala u njihovu odbijanju Sinovih traženja i na poseban način u njihovu postupku prema tom posljednjem Božjem poslaniku. Taj njihov grozni postupak prema Sinu dosljedni je završetak njihove nevjernosti Savezu u prethodnim periodima. Iako se Sin nalazi na liniji prethodnih poslanika, on se od njih ipak razlikuje na temelju posebne veze koja ga veže s Ocem-domaćinom³³. Njegovim poslanjem, dakle, zatvara se dionica povijesti spasenja u kojoj su na sceni bili jednostavni sluga, proroci, i otvara se Sinovljeva era, poslednja faza povijesti spasenja. Topografskom precizacijom Sinove smrti Mt (21,39) i Lk (20,15) otklanjaju svaku sumnju s obzirom na njegovu identifikaciju: riječ je očito o Isusu³⁴. Dakle, ubijajući Isusa židovski je narod dosegao vrhunac svoje oporbe Božjim spasonosnim inicijativama u njegovoj povijesti. Jer su ubili donositelja i ustanovitelja eshatološkoga Božjeg kraljevstva, oni su sami sebe lišili toga dara, što nam sasvim jasno pokazuje slijedeći odlomak.

3. Kazna neproduktivnih vinogradara (Mt 21,40–44)

r. 40–41— Na ovoj kulminantnoj točki pripovijesti Isus pita slušatelje prispodobe što oni misle da će gospodar vinograda učiniti tim zlim vinogradarima. Dok kod Mk (12,9) i Lk (20,16) sam Isus daje odgovor na to pitanje, Mt stavlja odgovor u usta slušatelja (21,41), koji na taj način izriču sami sebi osudu. Ta osuda u Matejevoj verziji glasi: „Opake će nemilo pogubiti, a vinograd iznajmiti drugim vinogradarima koji će mu davati urod. . .”(21,41). Dakle, jer su prvi zakupnici bili neproduktivni, što se očitovalo u njihovu postupku prema Gospodarevim slugama i njegovu Sinu, označuje ih se kao „opake” i najavljuje se njihova propast. Međutim, taj čin nevjernosti Savezu sa strane prvih zakupnika ne zatvara povijest spasenja, nego je samo usmjeruje na drugi kolosijek. U stvari, vinograd se ovaj put ne prepušta uništenju, kao što je to bio slučaj kod Iz 5,3–7, nego se samo iznajmljuje drugim vinogradarima. Jedino Matej između sinoptika ističe da

32) Usp. J. SCHMID, *Marco*, s. 291.

33) Izdvajajući se u prispodobi od proroka, u svojstvu Sina, Isus očituje božansku svijest koju on ima o sebi. Treba ipak reći da je sama logika pripovijesti, a ne teološka refleksija o Isusovu bogosinstvu, uvela pojam Sina u prispodobu (usp. C. H. DODD, *Parables*, s. 130; J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 74).

34) Usp. W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s. 462; J. SCHMID, *Marco*, s. 292; V. TAYLOR, *Mark*, s. 475. Naprotiv, TOB (*NT*, s. 102 b. 1) i X. Leon-Dufour (*Études*, s. 322) misle da ta topografska precizacija nije plod Matejeve i Lukine redakcije, čija bi svrha bila da uskladi smrt Sina sa smrću Isusovom, nego da je to normalni red koji odgovara odredbama koje su ravnale egzekuciju osuđenika na smrt, posebno hulitelja (Lev 24,14–16; usp. Dj 7,58). Međutim, u tom bi nam slučaju ostala neshvatljiva i neprotumačiva Markova preinaka.

će ti novi zakupnici „davati urod”. Na taj način, on, više od ostalih, ističe potrebu donošenja plodova kraljevstva Božjega³⁵.

Riječi osude (21,41a) ne važe samo za prve neproduktivne zakupnike, nego služe u isto vrijeme i kao opomena novim zakupnicima da se ponašaju na drukčiji način, da i oni ne bi doživjeli sudbinu prvih zakupnika. Značajno je u tom pogledu da Matej za nove vinogradare (21,41b) upotrebljava istu terminologiju koju je upotrijebio i za opis prvih zakupnika. Znači da i novi zakupnici stoje još uvijek pod obzorjem suda.

r. 42.44— Dok je prispodoba u svom prvotnom prirodnom završetku (Mt 21,41; usp. Mk 12,9) bila usredotočena na sudbinu vinograda i vinogradara, sinoptička je predaja svratila pažnju i na sudbinu Sina. To se proširenje ostvaruje citiranjem Ps 118 i drugim biblijskim aluzijama (21,42.44)³⁶. U tom novom izdanju naše pripovijesti, protivno od onoga što su iščekivali zli vinogradari, Sin kojega su oni odbacili i ubili postaje ugaonim kamenom novoga Božjeg naroda (21,43), koji je pozvan da zamijeni stari izabrani narod³⁷; ubijajući ga, njegovi ga se neprijatelji nisu riješili niti su uspjeli zatrti spomen na njega, nego su otvorili put njegovu trijumfu.

Riječi Psalma 118,22s bile su vrlo prikladne da osvijetle otajstvo Isusova poniženja i proslavljenja. Naime, taj psalam govori o tome kako je izabrani narod, unatoč svim porazima i poniženjima koje je doživio sa strane svojih neprijatelja u svojoj teškoj i mukotrpnj povijesti, uvijek iznova uspijevao sve to nadživjeti, pobijediti. Znakovito je da su već Židovi tumačili taj tekst u mesijanskom smislu³⁸. Nadalje, „kamen” je u prvoj kršćanskoj zajednici postao ustaljena oznaka za Krista. Petar se, npr. u Dj (4,11) služi izričito riječima našeg psalma pri tumačenju Isusove smrti na križu i njegova slavnog uskrsnuća (usp. također Ef 2,20; 1 Pt 2,7)³⁹. Iz svega toga izlazi da je Isus taj „kamen što ga odbaciše graditelji”, a koji je postao „kamen zaglavni”. Na taj se način ističe već pozitivna vrijednost Isusove smrti i uskrsnuća: mesijanska će zajednica nastati i postojati snagom te smrti i te pobjede nad smrću.

Ako 21,44 uistinu pripada Matejevoj izvornoj prispodobi i stoji baš na onom mjestu gdje ga je Matej postavio, onda on ima funkciju opomene. Naime, pošto je Matej izvijestio da će kraljevstvo Božje biti oduzeto Izraelu i predano jednom drugom narodu (21,43), on tim retkom opominje nove zakupnike Kraljevstva da će se i njihova sudbina odlučiti na osnovi njihova stava prema onome koji

35) Iz svega onoga što je već rečeno jasno proizlazi da je „donošenje plodova” bilo odlučni motiv u Matejevoj formulaciji naše prispodobe.

36) TOB, *NT*, s. 102 b. 0.

37) Usp. X. LEON-DUFOUR, *Études*, s. 334; R. SWAELES, *La parabole des vigneronns homicides* (Mt 21,33-46), u: *Ass Seign* 29(1966)46 sl.

38) Usp. STR-BILL, I, s. 875 sl.; J. SCHMID, *Marco*, s. 293; V. TAYLOR, *Mark*, s. 477.

39) Te izraze iz Ps 118,22 sl. navjestitelji Evanđelja u prvoj Crkvi rado su upotrebljavali, vjerojatno i radi toga što se i sam Isus poslužio koji put tim riječima u raspravi sa židovskim vodama.

je postao „ugaoni kamen”⁴⁰. Tako ih potiče da se opredijele za Krista, da ne bi i oni doživjeli sudbinu prvih zakupnika. Drugim riječima, Matej ih poziva da donose plodove Kraljevstva. Dakle, i na ovom mjestu dolazi do izražaja da je kraljevstvo Božje u isto vrijeme i dar i obveza.

r. 43— U ovom retku se nalazi ključ Matejeva tumačenja cijele prispodobe. Ono što je u r. 41 bilo kazano slikovito ovdje se eksplicira na jasan i razgovijetan način. Kako je riječ o presudnom retku za Matejevo razumijevanje prispodobe, nastojat ćemo taj redak detaljnije analizirati.

(1) Naš redak je tijesno povezan s ostalim dijelom prispodobe. Ta povezanost se ostvaruje preko izjednačivanja: vinograd = kraljevstvo Božje i preko drugog važnog elementa u r. 43: „koji donosi njegove plodove”, motiva koji se pojavljuje četiri puta u našoj prispodobi (r. 34a; 34b; 41 i 43). Osim toga, i „zato” se odnosi na sve ono što prethodi, a ne samo na redak koji dolazi neposredno ispred njega. To potvrđuju i ove dvije činjenice: 1) ne može se odnositi na redak 42, jer je riječ o različitim izjavama; 2) njegov se odnos ne smije ograničiti samo na r. 41, jer je sadržaj retka 43 mnogo širi. S dià touto se priziva, dakle, na dvostruki grijeh vinogradara, koji se sastojao u odbijanju „donošenja plodova”, što je došlo do izražaja u njihovom negativnom postupku prema Božjim poslanicima (r. 35–36) i na poseban način prema njegovu Sinu (r. 37–39). Sve nam to pokazuje da postupni razvoj misli u prispodobi dostiže svoj vrhunac u r. 43. Temeljni elementi, od kojih je sastavljena prispodoba, rekapituliraju se u njemu i primaju svoje tumačenje: iznajmljeni vinograd poistovjećuje se s kraljevstvom Božjim, neproduktivni vinogradari predstavljaju Židove; njima se uzima kraljevstvo Božje jer su se pokazali nedostojni toga dara ukoliko nisu donosili njegove plodove.

(2) Matej u zakupnicima kojima je bilo iznajmljeno Kraljevstvo vidi Židove, Isusove suvremenike kojima se prispodoba upravlja. U stvari, „vama” i „od vas” odnose se direktno na „glavare svećeničke i starješine naroda” iz r. 23 (usp. također r.45: „glavari svećenički i farizeji. . ., razumješe da o njima govori”). Međutim, oni tu predstavljaju cijeli nevjerni židovski narod. Naime, ako se novi zakupnici, „koji će donositi urod” (r.41), poistovjećuju u r. 43 s jednim narodom⁴¹, onda se i zle zakupnike (r.41), koji se ovdje dešifriraju kao „vi” (r. 43), treba staviti u vezu s cijelim narodom, a ne samo s njegovim vođama. Dakle, „narodu” u r.43b treba odgovarati jedan drugi „narod” u r.43a⁴². Zbog njegove nevjernosti Savezu, i na poseban način zbog negativnog stava prema Kristu⁴³,

40) A. KRETZER, *Herrschaft*, s. 164; W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s. 464; TOB, *NT*, s. 101 b. h; usp. W.GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas* (Th HK), Berlin 1969, s. 371 sl.

41) Da je Matej želio reći da će samo vođe nove zajednice biti zakupnici Kraljevstva, on u tom slučaju ne bi bio izabrao termin *ethnos*, nego bi ostavio mnogo prikladniji izraz za to: *alloi georgoi*.

42) M.J.LAGRANGE, *Matthieu*, s.418.

43) Očito je da Matej ističe u svojem izvještaju o muci i smrti Isusovoj kolektivnu odgovornost židova za odbačenje Mesije: Izrael je kao narod odbacio onoga koji je došao da spasi

židovskom narodu će se oduzeti kraljevstvo Božje i dodijelit će se jednom drugom narodu „koji će donositi njegove plodove”. Tako se s kontinuitetom kraljevstva Božjega prosljeđuje i kontinuitet naroda Božjega.

Služeći se terminom *éthnos*, koji Matej upotrebljava u jednini samo ovdje i u 24,7 (usp. Mk 13,8), on ne naznačuje „pogane” (u tom slučaju on bi bio upotrijebio „gotovo tehnički plural”)⁴⁴, ili bilo koji drugi pojedinačni narod uz Izraela, nego drugi Božji narod, novu religioznu zajednicu kojoj će se, umjesto Izraela, dodijeliti kraljevstvo Božje. Znači da *éthnos* ovdje ima religiozno značenje (ne etničko!) i da ga treba staviti u vezu s novom mesijanskom zajednicom, s Crkvom⁴⁵. Dakle, umjesto prvih nevjernih i бесплодних zakupnika (=židovi) dolazi sada eshatološki Božji narod, koji se odlikuje donošenjem plodova, a u kojem razlika između Židova i pogana ne igra više nikakvu ulogu⁴⁶.

Na temelju tog dvostrukog dešifriranja zakupnikâ Kraljevstva, već se izdvajaju neke važne točke Matejeva shvaćanja kraljevstva Božjeg: 1) eklezijalni ili komunitarni vid Kraljevstva dolazi na vidjelo, ukoliko se u oba slučaja Kraljevstvo dodjeljuje jednom narodu; 2) Kontinuitet je ekonomije spasenja očuvan pomoću pojma kraljevstva Božjega koje obuhvaća Stari i Novi savez⁴⁷; 3) Donošenje ili nedonošenje plodova Kraljevstva pitanje je života ili smrti za narod Božji; drugim riječima, nedonošenje plodova povlači za sobom kaznu koja se sastoji u oduzimanju toga dara.

(3) Budući da je izabrani narod ostao bez plodova, naviješta mu se oduzimanje kraljevstva Božjeg. Očito je da se ta izjava u svojem prvotnom povijesnom kontekstu odnosila na jedan zahvat u budućnosti, što nesumnjivo pokazuju futuri *arthésetai* i *dothésetai*⁴⁸. Međutim, nas ovdje zanima odgovor na dva pitanja, koja su od presudne važnosti za naše istraživanje: 1) da li je ovdje riječ o

svoj narod. To u Mateja dolazi do izražaja i time što je „sav narod” prihvatio na se odgovornost za Isusovu smrt: „... krv njegova na nas i na djecu našu” (27,25). Znakovito je da Mt u tom kontekstu zamjenjuje svoj uobičajeni *ohlos* (r. 27,24) s *pas ho laos*; to znači da on u mnoštvu pred Pilatom prepoznaje predstavnike cijeloga židovskog naroda. U stvari, za Mateja, drugačije nego za Luku koji može upotrebljavati *laos* kao sinonim za *ohlos laos* ima gotovo uvijek etničko značenje. Slijedeći Septuagintu (LXX), Matej nikada ne upotrebljava *laos* za pogane, niti *ethnos* za Izraela (usp. J. FITZMYER, *Antisemitism and the Cry of 'all the People'* (Mt 27,25), u: TS 26(1965)669; J. KODELL, *Luke's Use of Laos (Lk 19,28–24,53)*, u: CBQ 31(1969)335; protiv W. TRILLINGA, *Israel*, s.61).

44) E. LOHMEYER, *Matthäus*, s.314.

45) Usp. R. SCHNACKENBURG, *La Chiesa nel Nuovo Testamento*, Brescia 1968, s. 79; J. D. KINGSBURY, *Matthew: Structure*, s. 156 sl.; J. CARMIGNAC, *Le Mirage de l' Eschatologie*, Paris 1979, s. 95–119; A. KRETZER, *Herrschaft*, 231–260; D. M. STANLEY, *Kingdom to Church*, u: ThST 16 (1955)1–29.

46) W. KÜMMEL, *Introduction to the New Testament* (SCM Press), London 1977, s.115–117. Na osnovi svega onoga što smo gore rekli, čini nam se neosnovana tvrdnja da *ethnos* tu označuje samo „Crkvu pogana” (J. JEREMIAS, *Gleichnisse*, s. 75).

47) „Povijest je za njega (tj. za Mateja) prije svega povijest Kraljevstva nebeskoga” (X. LEON-DUFOUR, *Les Évangiles et l' Histoire de Jesus* – Éditions du Seuil –, Paris 1963, s. 147).

48) Riječ je o božanskim pasivima s kojima se naznačuje Božje vlastito djelovanje.

kraljevstvu Božjem koje je već nazočno u svijetu ili o budućem Kraljevstvu na kraju vremena?, i 2) ako je riječ o već nazočnom Kraljevstvu, mi se pitamo: da li je, s Matejeva gledišta, ono već oduzeto Izraelu i dodijeljeno drugom narodu?

Mnogi autori, zavedeni upotrebom futura („oduzet će se”, „dat će se”) i pod utjecajem pretjeranog eshatologizma⁴⁹, odgađaju ostvarenje toga proroštva za kraj vremena⁵⁰. Po njima, tu bi se govorilo samo o aspiraciji na Kraljevstvo, o njegovu obećanju i osiguranju, ne o samom nazočnom Božjem kraljevstvu⁵¹. Sama upotreba futura, međutim, ne može biti dostatna i odlučna u rješavanju našega problema. Po sebi futuri se mogu upotrebljavati, i upotrebljavaju se, za označavanje jednoga budućeg događaja na povijesnoj razini kao i za buduće metastoričke događaje na koncu vremena. Njihov domet, u svakom pojedinom slučaju, treba odrediti na temelju konteksta u kojem se nalaze. U našem konkretnom slučaju, kontekstualne nas indikacije upućuju da tu shvatimo kraljevstvo Božje kao već nazočnu stvarnost u svijetu i, dosljedno tome, da i prijenos toga Kraljevstva od jednog naroda na drugi smjestimo na povijesnu razinu. Naime, sama činjenica da se prispodoba stavlja u vezu s Isusovim slušateljima ovlašćuje nas da se oduzimanje Kraljevstva od njih poveže vremenski s Isusovim životom. S druge strane, ako se to Kraljevstvo može oduzeti od njih, što je nedvosmisleno izraženo izborom glagola i prijedloga, onda to znači da se Izrael već nalazi u posjedu toga Kraljevstva. Dakle, Matej i na ovom mjestu, bez ikakve dvojbe, promatra kraljevstvo Božje kao već nazočnu stvarnost u svijetu⁵². A ako je židovski narod bio u posjedu toga Kraljevstva, onda treba očekivati da će se i prijenos Kraljevstva na drugi narod ostvariti na povijesnoj razini. Uostalom, svaki put kad Matej upotrebljava metaforu „donositi plodove”, on ostaje na razini povijesti⁵³. Sve nam to jasno pokazuje da naši futuri u tom kontekstu imaju „povijesni smisao”. Ono što je u vrijeme Isusa ležalo još u budućnosti, u vrijeme Matejeva pisanja evanđelja postalo je već povijesna stvarnost⁵⁴. Jer je Izrael izostavio vrše-

49) Protiv izobličena koje je pretjerani eshatologizam unio u razumijevanje i tumačenje kraljevstva Božjega, posebno je u novije vrijeme oštro ustao J. Carmignac sa svojom knjigom *Le Mirage de l' Eschatologie*.

50) Tako, npr., G. BORNKAMM, *Enderwartung und Kirche im Matthäusevangelium*, u: G. Bornkamm—G. Barth—H. J. Held, *Überlieferung und Auslegung im Matthäusevangelium* (WMANT 1), Neukirchen 1970, s. 40; R. WALKER, *Heilsgeschichte im ersten Evangelium* (FRLANT 91), Gottingen 1967, s. 79; W. MICHAELIS, *Die Gleichnisse Jesu*, Hamburg 1956, s. 123.

51) U tom pravcu ide i R. Hummel: *Die Auseinandersetzung zwischen Kirche und Judentum im Matthäusevangelium* —BEvTh 33—, München 1966, s. 149; usp. također L. SABOURIN, *Matteo II*, s. 879.

52) Usp. J. D. KINGSBURY, *Matthew: Structure*, s. 142; A. KRETZER, *Herrschaft*, s. 165; J. SCHMID, *Matteo*, s. 395; G. STRECKER, *Weg*, s. 169; W. TRILLING, *Israel*, s. 62. Znakovito je u tom pogledu da i J. Jeremias, poslije nego je ustvrdio „da je Kraljevstvo uvijek i posvuda shvaćeno u eshatološkim terminima; ono označuje . . . svršetak svijeta; nigdje u Isusovu navještaju Kraljevstvo ne označuje trajno kraljevanje Božje nad Izraelom u ovom svijetu”, mora priznati da „je ta ideja nazočna. . . u Mt 21,43” (*New Testament Theology, I*, —SCM Press LTD—, London 1975, s. 101—102).

53) Što se tiče te problematike, vidi: F. HAUCK, ThWNT, čl. *karpos* III, s. 617—619.

54) G. STRECKER, *Weg*, s. 111; slično i J. D. KINGSBURY, *Matthew: Structure*, s. 142.

nje volje Božje, jer nije povjerovao Evanđelju i obratio se, zadesila ga je kazna: Bog je povukao svoje Kraljevstvo od toga naroda⁵⁵. Tako je Izrael prestao biti izabrani narod. Umjesto njega nastala je jedna nova zajednica, sastavljena od onih koji su povjerovali Evanđelju i obratili se. Slušajući Evanđelje o Kraljevstvu (24,14), prihvaćajući ga i donoseći njegove plodove, članovi te nove zajednice postali su novi zakupnici eshatološkoga Božjeg kraljevstva.

(4) Sudbina nevjernog Izraela i obzorje suda pod kojim žive i ti novi zakupnici opomena su tom novom narodu Božjem da donosi plodove Kraljevstva. Ideja „donošenja plodova” posebno je draga Mateju među evanđelistima. U stvari, starozavjetni figurativni izričaji *poiein*, *ferein* ili *didónai karpous* susreću se vrlo često u Matejevu evanđelju (3,8; 7,15–23; 13,8.23.26; 15,13). Ta ideja, povezana s vršenjem volje Božje, ima, dakle, široku osnovu kod našeg evanđeliste. A činjenica da je središnja u Matejevoj verziji prispodobe o zlim vinogradarima dolazi do izražaja i time što se ta ideja provlači kroz cijelu pripovijest i što se nalazi na njezinim ključnim točkama (r. 34a; 34b; 41 i 43). Na temelju tog pojavljivanja i razmještaja, koji su plod Matejeva redakcijskog rada, proizlazi da je on želio istaći odlučnu važnost donošenja plodova Kraljevstva.

Dok Matej drugdje govori jednostavno o plodovima koje ljudi trebaju donositi, na ovom mjestu, što je jedinstven slučaj, govori o 'plodovima Kraljevstva'. Budući da je za Mateja kraljevstvo Božje stvarnost koja je neovisna o zajednici autés (tj. Kraljevstva) se ne smije shvatiti kao gen. subj.: plodovi koje samo Kraljevstvo proizvodi. To bi se protivilo poruci naše prispodobe. Radije taj autés trebamo tumačiti kao gen. obj.: radi se, dakle, o plodovima koje ljudi, koji pripadaju Kraljevstvu, donose u skladu sa zakonima koje im nazočnost Kraljevstva nameće⁵⁶. To znači, s druge strane, da mi sa svojim dobrim djelima ne stvaramo i ne gradimo kraljevstvo Božje; donoseći plodove Kraljevstva, mi pokazujemo samo da smo ga primili, da se krećemo u njegovoj sferi, da smo postali djeca Kraljevstva.

Plodovi vinograda, s kojim se ovdje uspoređuje kraljevstvo Božje, tvore konstitutivni dio njega samoga. Jednako tako su i plodovi Kraljevstva konstitutivni dio stvarnosti zvane kraljevstvo Božje. Što bi značilo za čovjeka kraljevstvo Božje ako bi ono ostalo bez svojih blagodatnih plodova, tj. bez spasenja i oslobođenja. Međutim, o čovjekovu stavu i odgovoru ovisi da li će ta nazočnost Kraljevstva ploditi za nas spasenjem ili će ostati sterilna. Prispodoba nas, stoga, poziva da sa svojim pozitivnim stavom omogućimo da to nazočno Kraljevstvo donosi svoje spasonosne plodove za nas i za svijet. U tom smislu postoji za nas

55) „Oduzeti kraljevstvo Božje”, jedinstveni je izričaj u cijelom Pismu. Međutim, slične izričaje susrećemo u Pismu i u rabinskoj literaturi s primjenom na političko kraljevstvo Izraela. Tako u 1 Sam 15,28, Samuel veli Šaulu: „Jahve ti je oduzeo kraljevstvo nad Izraelom i dao ga tvome susjedu”; usp. također Midraš na Est 1,2; Test Jos 19,12; Test Benj 9,1; STR-BILL, I, s. 877. Nešto slično susrećemo i u Targumu na Iz 5,1-7, gdje se nevjernom Izraelu prijete da će od njega biti oduzeta *Šekina* (= Božja nazočnost), jer nije donio očekivane plodove.

56) Usp. W. GRUNDMANN, *Matthäus*, s.462; A.SAND, *Das Gesetz und die Propheten* (BU 11), Regensburg 1974, s.113.

mogućnost suradnje na kraljevstvu Božjem. Propast nevjernog Izraela, opomena je za nove zakupnike Kraljevstva da donose njegove plodove.

III. Sažetak rezultata

— U sadašnjem Matejevu obliku prispodoba opisuje spasonosno Božje zahvate u korist izabranog naroda, koji su svoj vrhunac dostigli u poslanju Sina, i negativni odgovor Izraela na te Božje inicijative. Matej tu stvarnost spasonosnih Božjih zahvata u povijesti Izraela poistovjećuje s kraljevstvom Božjim. Odatle nedvosmisleno proizlazi da on promatra kraljevstvo Božje kao već nazočnu stvarnost, kako u staroj tako i u novoj ekonomiji spasenja. U jednom i u drugom slučaju riječ je o jednoj te istoj stvarnosti, o kraljevstvu Božjem, samo o različitim stupnjevima njegova očitovanja.

— Dar kraljevstva Božjega postaje u isto vrijeme i obveza. Od onih koji su ušli u njegov posjed, traži se da pokažu svojim životom i stavovima da su spašeni i objavom obogaćeni ljudi; drugim riječima, od njih se traži da donose plodove toga Kraljevstva za sebe i za druge. Jednako kao što jedan vinograd može ostati neplodan, ako mu nedostaje ljudska suradnja, tako i kraljevstvo Božje može ostati sterilno za nas i za svijet, ako nedostaje naša vlastita suradnja, tj. ako odbijemo živjeti stil života koji nam ono nameće i omogućuje. Važnost i neophodnost te ljudske suradnje, koja omogućuje da nazočno Božje kraljevstvo donosi svoje spasonosne plodove za svijet, Matej u svojoj verziji prispodobe ističe više od drugih. Sve nam to pokazuje da on uzima vrlo ozbiljno etičku dimenziju kraljevstva Božjega.

— Prvi zakupnici Kraljevstva, Židovi, pokazali su se neplodonosnima. Ta njihova neplodonosnost očitovala se u njihovu postupku prema Božjim poslanicima i prema njegovu Sinu. To nedonošenje plodova povlačilo je za sobom kaznu, koja se sastojala u oduzimanju Kraljevstva tim neproaktivnim vinogradarima, čime su oni prestali biti izabrani narod. Ta njihova kobna sudbina služi kao opomena novom izabranom narodu da donosi plodove Kraljevstva, da ne bi i on doživio istu sudbinu kao i nevjerni Izrael. Znači da je za Mateja donošenje plodova Kraljevstva pitanje života ili smrti za narod Božji.

— S plodovima Kraljevstva Matej misli na plodove koje donose ljudi koji se nalaze u posjedu Kraljevstva, tj. oni koji nastoje živjeti u skladu s normama koje nameće ta nova ekonomija spasenja. Znači da mi sa svojim djelima ne gradimo kraljevstvo Božje; donoseći njegove plodove, mi samo pokazujemo da smo u kontaktu s tom novom stvarnošću, da smo postali djeca Kraljevstva.

— Cijelo Matejevo evanđelje sastoji se bitno od dvije dimenzije: 1) razotkriva nam dar kraljevstva Božjega; 2) pokazuje nam put življenja, koji proizlazi iz susreta s tim darom. Susrevši se s Kraljevstvom, kazat će Matej, vi ste otkrili dragocjeni biser i sakriveno blago (13,44–46), doznali ste da su vam grijesi oprošteni (18,23–35), da se možete obraćati Bogu s 'Abba', 'Oče' (6,9). Međutim taj neizrecivi dar Kraljevstva traži od nas da živimo novim životom; obvezuje nas, tj., da živimo od toga dara, od te nove stvarnosti. Tko odbije živjeti iz toga dara, tj. tko ne bude donosio plodove Kraljevstva, izgubit će taj dar.